

EDITORIAL

Pedagogická evaluace se prudce rozvíjí, a to v mnoha svých dílčích oblastech. Má to řadu příčin, někdy i – paradoxně – protikladných. Pokud jde o školy a školství, jednou z příčin je např. zesílený akcent na takové uspořádání veřejného sektoru (a škol a školství v jeho rámci), pro které bude příznačná decentralizace a relativní autonomizace institucí, ale současně silný tlak na to, aby školy mnohostranně skládaly účty ze své práce (byly akontabilní). V tomto případě vítězí představa o možnosti zajistit kvalitu zejména po vzoru způsobů uplatňovaných v komerčním světě. Současně se ovšem – z *de facto* opačných pozic, tedy z pozic akcentujících specifika veřejného sektoru a jejich dílčích částí – zdůrazňuje význam reflexe, rozvoje škol zevnitř, participace, dialogu zúčastněných. Kvalita se ve druhém případě nahlíží jako citlivý přístup k jedinečným kontextům, produkt aktivizace lidí zejména vnitřními stimuly a vnější podporou škol. Vnější síly se tak střetávají a v lepším případě spojují s vnitřními. Pro obě uvedené tendence je společným jmenovatelem „péče o kvalitu“, obě vyvolávají výrazně větší poptávku po mnohostranné evaluaci řady aspektů práce škol. Posouvá se tak teorie i praxe evaluace – byť ne vždy jedním směrem a konsenzuálně. V tomto „různohlase“ je důležité snažit se neztrácet ze zřetele zdravý rozum a cit, ale také věnovat více systematické pozornosti evaluačním procesům.

Zde zařazené texty přinášejí dílčí ukázky toho, co v těch oblastech pedagogické evaluace, které se bezprostředněji váží ke škole, dnes probíhá. Lze si z nich ovšem udělat určitou představu o významných tendencích i příznačných pnutích.

Hlavní uveřejněné texty mají empirický i teoretický ráz. Teoretické studie se soustředí na individuální úroveň – vedoucí pracovníky škol, ale i na žáky a také jednotlivce nacházející se mimo rámec školy. Empirické studie jsou zaměřeny na úroveň systému a na úroveň školy samotné.

V přehledové studii se M. Pol a J. Erčulj zabývají problematikou evaluace práce vedoucích pracovníků škol. Autoři poukazují, na co je kladen důraz v této oblasti, ukazují na význam vztahu evaluace a rozvoje, na problémy zaměření této části evaluace a na význam některých podmínek realizace hodnocení práce vedoucích pracovníků škol. Těžiště textu tvoří koncepce, tvorba a charakteristika evaluačních nástrojů zaměřených na práci vedoucích pracovníků škol.

Procesům a metodám uznávání výsledků předchozího učení se věnuje v první ze dvou teoretických studií H. Čiháková, která zejména ve druhé části textu porovnává realizaci procesů uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení v ČR s postupy, které jsou běžné v zemích Evropské unie.

I. Shánilová se zaměřuje na hodnocení žáků základní školy. Shrnuje podstatu, význam a kvalitu hodnocení, při hodnocení žáků poukazuje na funkce hodnocení, český právní rámec, úlohu školních vzdělávacích programů a používané techniky hodnocení.

Zajímavé informace o norském systému evaluace výsledků vzdělávání, změnách v něm a upozornění na jeho některé problémy přináší empiricky založený text

G. Skedsmo. Autorka konfrontuje zjištěné informace z dotazníkového šetření mezi řediteli škol se záměry dokumentů vzdělávací politiky popisujících norský evaluační systém, zamýšlí se nad účelem běžně používaných evaluačních nástrojů a staví se kriticky k jejich zneužívání politicko-ekonomickou lobby.

Téma autoevaluace v našich školách se objevuje ve třech empirických studiích a jedné zprávě tohoto monotematického čísla. J. Vašátková a M. Prášilová uplatňují data z výzkumných šetření k analýze stavu autoevaluace na školách. S využitím modelu pěti dimenzí autoevaluace posuzují současný charakter autoevaluace na školách, ve druhé části příspěvku podrobněji sledují organizačně-edukační charakter autoevaluace a stručně popisují možnosti využívání externího prvku v podobě kritického přítele, poradenství či realizace benchmarkingu.

Postoji k autoevaluaci ředitelů základních a středních škol v České republice se věnuje trojice M. Chvál, L. Procházková a K. Černý. Na základě faktorové analýzy postojových položek dotazníkového šetření našli souvislost postojových faktorů se zkušeností škol s autoevaluací. Využili k tomu data získaná v rámci národního projektu Cesta ke kvalitě, jehož smyslem je pomoci školám s autoevaluací.

J. Vašátková a M. Chvál pak popisují ve své studii možnosti využití sémantického diferenciálu při autoevaluaci školy. Kromě srovnání výsledků postojů žáků k vybraným pojmům pedagogické reality ze tří základních škol se věnují teoretickým otázkám tvorby sémantického diferenciálu. Komentují původní Osgoodovu analýzu, Chráskův dotazník ATER a uvažují o obecných možnostech zpracování dat získaných sémantickým diferenciálem.

Série textů je doplněna zprávami, které se namnoze také váží k tématu evaluace.

Teorie a v jisté míře i praxe evaluace dnes v rozvinutém světě jasně dospěla – po řadě peripetií – k explicitnímu příklonu k bezpečné a citlivé, nedestruktivní, procesuálně laděné a se změnou spojené evaluaci, ve které sehrávají důstojnou úlohu hodnotitelé i ti, jejichž činnost (nikoli osoba) je hodnocena. Doufáme, že toto číslo *Orbis scholae* u nás podpoří diskuzi o teorii a praxi pedagogické evaluace, která je dosud namnoze spíše epizodická, fragmentovaná, silně aplikačně zaměřená a nezřídka i politicky zabarvená a postrádá větší důraz na reflexi i metaevaluaci. V takovém případě by předložené číslo *Orbis scholae* vykonalo záslužnou práci.

Stanislav Michek, Milan Pol, Martin Chvál